

Collar

KURS

i

MATHEMATISKA och FYSISKA

GEOGRAFIN.

Fjerde upplagan.

Pris: 60 penni.

KURS

i

MATHEMATISKA OCH FYSISKA
GEOGRAFIN.

Fjerde upplagan.

Helsingfors,
J. C. Frenckell & Son, 1866.

Innehåll:

Indelning	sid. 5.
Mathematiska Geografin:	
<i>Verldsbyggnaden</i>	” 5.
<i>Jorden, Solen och Månen</i>	” 7.
<i>Meridianer. Parallelcirklar. Longitud.</i>	
<i>Latitud. Zoner</i>	” 11.
Fysiska Geografin:	
<i>Inledning</i>	” 14.
<i>Finland</i>	” 20.
<i>Verldsdelarne och Verldshafven</i>	” 24.
<i>Europa</i>	” 25.
<i>Asien</i>	” 33.
<i>Afrika</i>	” 38.
<i>Amerika</i>	” 41.
<i>Australien</i>	” 46.

Geografin eller Jordbeskrifningen indelas i:

1. **Mathematiska Geografin:** läran om jordens skapnad, storlek, rörelse och förhållande till de öfriga himlakropparne;

2. **Fysiska Geografin:** läran om jordytans naturliga beskaffenhet, dess land och haf, klimat och alster;

3. **Politiska Geografin:** läran om jorden såsom människornas boningsplats, dess länder, riken och inbyggare.

Mathematiska Geografin.

Verldsbyggnaden.

1. *Verlden* eller *Verldsbyggnaden* består af otaliga himlakroppar eller *Stjernor*, hvilka äro kring-spridda i den omätliga *Verldsrymden* på olika afstånd från hvarandra.

2. Himlakropparne äro af två slag: *Orörliga* och *Rörliga*.

3. De orörliga himlakropparne eller *Fixstjernorna* förändra aldrig sin ställning till hvarandra. De äro sjelf-lysande, de utsprida ljus och värme. De kallas

äfvén *Solar*. Deras antal är oräkneligt. — Vår *Sol* är en fixstjerna.

Af alla fixstjerner är *Solen* närmast vår jord. De öfriga fixstjernornas afstånd från jorden är så ofantligt, att de visa sig för oss blott såsom små, lysande punkter på himlahvalfvet.

Fixstjernorna fördelas i vissa grupper, *Stjernbilder* eller *Konstellationer*. Sådana äro t. ex. *Karlavagnen*, *Orion*, *Tvillingarne*, *Svanen*, m. fl.

4. De rörliga himlakropparne äro af tre slag: *Planeter*, *Drabanter* och *Kometer*. De hvälfva sig alla i kretsformig rörelse kring solen. De äro sjelfva mörka, de erhålla af solen ljus och värme.

Likasom kring solen hvälfva sig förmodligen kring hvarje annan fixstjerna rörliga kroppar, ehuru de icke äro synliga för oss.

5. *Planeterna* röra sig kring solen i aflångt runda banor, på olika afstånd från henne. — *Jorden* är en planet.

Endast några få planeter kunna af oss med blotta ögat ses på himlahvalfvet. De likna stjernorna, men hafva en lugnare och mildare glans.

6. Öfver åttio planeter äro för oss bekanta. De största af dem äro: *Merkurius*, *Venus*, *Jorden*, *Mars*, *Jupiter*, *Saturnus*, *Uranus*, *Neptunus*.

Bland alla planeter är Jupiter störst; dernäst Saturnus, Neptunus, Uranus, Jorden, o. s. v. Solen är omkring 350 gånger större än alla planeter tillsammans.

7. *Drabanterna* äro himlakroppar, som röra sig kring någon planet och derunder åtfölja dess lopp kring solen. — *Månen* är jordens drabant.

8. Drabanterna äro till antalet 20. Af dem åtfölja Jorden 1, Jupiter 4, Saturnus 7, Uranus 6 och Neptunus 2.

Saturnus omgifves derjemte af en bred, lysande dubbelring.

9. *Kometerna* äro himlakroppar, som ila kring solen i aflånga, mycket vidsträckta banor. De hafva ett blekt, rödaktigt sken, hvilket stundom förlänges i glesa strimmor till en lång lysande svans. Deras antal är okänt.

10. En sol med alla de himlakroppar, som hvälfva sig omkring henne, bildar ett *Solsystem*.

Vårt solsystem består alltså af solen, öfver 80 planeter, 20 drabanter och ett obekant antal kometer.

Jorden, Solen och Månen.

11. *Jorden* är till sin skapnad *rund*, nästan som ett klot.

12. Jordens *Axel* kallas en rät linie, som man tänker sig dragen midt genom jorden, från norr till söder. *)

Jordaxeln är 1713 geografiska mil lång, men den *tvärlinie*, som kan tänkas dragen midt genom jorden från öster till vester, är längre, eller nära 1719 geografiska mil. Jor-

*) *Norr*, *Söder*, *Öster* och *Vester* äro de *fyra väderstrecken*, eller hufvudriktningarne i verdensrymden. — Solen står hos oss klockan 12 om dagen rakt i söder. Med ryggen vänd mot solen har man då *norr* (n.) midt framför sig, *söder* (s.) midt bakom sig, *öster* (ö.) åt högra och *vester* (v.) åt venstra sidan. Midt emellan n. och ö. är *nord-ost* (n.o.) och på samma sätt *nord-vest* (n.v.) mellan n. och v., *syd-ost* (s.o.) mellan s. och ö., samt *syd-vest* (s.v.) mellan s. och v.

den är således icke fullkomligt klotrund, utan i norr och söder (vid polerna) något afplattad.

En geografisk mil är mindre än en finsk mil, eller ungefär 7 verst.

13. *Poler* kallas jordaxelns ändpunkter, den ena *Nordpol*, den andra *Sydpol*.

14. *Eqvatorn* är en linie, som tänkes dragen rundt omkring jorden från ö. till v., lika långt från hvardera polen.

Eqvatorn kallas äfven *Dagjemnings-linien*.

15. Eqvatorn afdelar jorden i tvenne hälfter: *Norra* och *Södra Halfklotet*.

16. Jordens rörelse är tvåfaldig: den *dagliga* rörelsen kring axeln och den *årliga* rörelsen kring solen.

17. Jorden rör sig ett hvarf kring sin axel på *ett Dygn*, eller 24 timmar.

Jordens rörelse kring axeln sker från vester genom söder mot öster, med en hastighet af nära 1500 fot i sekunden.

18. Genom jordens rörelse kring axeln uppkommer omvexlingen af *dag* och *natt*.

Solen upplyser icke på samma gång hela jordklotet, utan endast hälften deraf. Den sida af jorden, som är vänd mot solen, är ljus och har *dag*, den motsatta sidan har mörker och *natt*. Då jorden oafbrutet vänder sig omkring, får hvarje punkt på jorden en ständigt omvexling af ljus och mörker.

19. Jorden genomlöper sin bana kring solen på *ett År*, eller 365 dagar, 5 timmar, 48 minuter och 48 sekunder.

Jordens omlopp kring solen sker äfven från vester mot öster, med en snabbhet af 4 mil i sekunden. Emedan omloppsbanan icke är fullkomligt cirkelrund utan aflång, och

solen ej står i banans medelpunkt, är jordens afstånd från solen ej alltid lika stort. Då jorden är närmast solen, säges den stå i *perihelium*, då den är längst borta, i *aphelium*. Medelafståndet mellan solen och jorden är omkr. 21 millioner mil.

20. *Ekliptika* kallas jordens omlopps bana eller den väg i verldsrymden, som jorden genomlöper under sin vandring kring solen.

Ekliptikans längd är nära 130 millioner mil. Den afdelas i 12 lika stora delar eller *Tecken*. Dessa kallas med samma namn som de stjernbilder, hvilka äro belägna omkring ekliptikan; *Väduren*, *Oxen*, *Tvillingarne*, *Kräftan*, *Lejonet*, *Jungfrun*, *Vågen*, *Skorpionen*, *Skytten*, *Stenbocken*, *Vattumannen*, *Fiskarne*. — Jorden genomlöper hvarje Tecken på en månad.

21. Genom jordens rörelse kring solen uppstår omvexlingen af årstiderna: *vår*, *sommar*, *höst* och *vinter*.

Jorden genomlöper sin bana i lutad ställning, det är: jordens axel står icke vinkelrätt eller upprätt mot ekliptikan (utan i en vinkel af $66\frac{1}{2}^{\circ}$). Nordpolen förblifver derunder ständigt riktad mot samma punkt på himlahalvklotet, nära *Polstjernan*. Men jordens ställning mot solen förändras derigenom dagligen, och de båda polerna vändas mot solen vexelvis under hvar sin hälft af året. Derfor råda alldeles motsatta årstider på motsatta sidor af jorden.

Under den tid af året som vi kalla sommar, är jordens norra hälft vänd mot solen. Solen är då under största delen af dygnet synlig för oss; dess strålar falla nästan lodrätt öfver norra halfklotet, vi se den under dagen högt på himmelen. Värmen hos oss är därför vid denna tid störst. Men på jordens motsatta sida, i södra halfklotet är då vinter. Då jorden inträder i Kräftans tecken, vid vårt *Sommarsolstånd* den 21 Juni, är vår längsta dag och kortaste natt. — Under vår vinter råder ett motsatt förhållande. Norra halfklotet är då vändt ifrån solen, hvilken vi blott några få timmar af dygnet få skåda. Då jorden ingår i Stenbockens tecken, hafva vi *Vintersolstånd* den 22 December, eller den kortaste dag och den längsta natt. — Tvenne

gångar om året (då jorden står i Vädurens tecken) vid *Vårdagjemningen* den 21 Mars och (då jorden träder i Vägens tecken) vid *Höstdagjemningen* den 23 September äro dag och natt lika långa öfverallt på jorden. Jordens ställning är då sådan, att hvarje punkt på dess yta blir under en hälft af dygnet solbelyst. Öfver eqvatorn falla solstrålarne då fullkomligt lodrätt. Häraf benämningen *Dagjemningslinie*.

22. Månen fullbordar sitt omlopp kring jorden på *en Månad*, eller ungefär $29\frac{1}{2}$ dygn.

Månens afstånd från jorden är omkr. 50,000 mil.

23. Månen visar sig för oss i olika gestalter eller *Faser*, hvilka synas till- och aftaga allt efter som månens solbelysta hälft är olika vänd mot eller från jorden.

När solen och månen stå på samma sida om jorden, är månens mörka hälft vänd mot oss; månen kan då ej ses från jorden. Denna mån-fas kallas *Ny* eller *Nymåne*. Då solen och månen befinna sig på motsatta sidor om jorden, är månens hela solbelysta sida synlig för oss. Vi kalla denna mån-fas *Nedan* eller *Fullmåne*.

24. *Solförmörkelse* uppstår, då månen träder i rak linie mellan solen och jorden och bortskymmer för oss solen eller någon dess del.

25. *Månförmörkelse* inträffar, då jorden råkar i rak linie mellan solen och månen och derigenom hindrar solstrålarne att belysa månen.

26. Äfven solen hvälfver sig oupphörligt kring sin axel, och fullbordar ett hvarf af denna rörelse på 25 dagar, 12 timmar och 12 minuter.

27. Jorden är omkring 1,400,000 gånger mindre än solen och nära 50,000 gånger större än månen.

Meridianer. Parallelcirklar. Longitud och Latitud. Zoner.

28. *Jordglob* kallas en klotformig afbildning af jorden och dess yta. — *Karta* är en plan afteckning af jordytan eller någon dess del.

En *Verldskarta* aftecknar hela jordens yta; en *General-karta* upptager en större, och en *Special-karta* en mindre del deraf. — *Atlas* kallas en samling af flera kartor, hvilka tillsammans afbildar hela jordytan.

29. *Eqvatorn* är (såsom hvarje cirkel) delad i 360 lika delar eller *Grader* (360°).

Hvarje grad af eqvatorn utgör 15 geogr. mil, eller ungefär 10 $\frac{1}{2}$ finsk mil (104 verst). Längden af eqvatorn, eller *Jordens Omkrets* är således 5,400 geogr. mil.

En grad delas i 60 *Minuter* (60'), en minut i 60 *Sekunder* (60").

30. *Meridianerna* äro linier, dragna öfver jordytan från den ena polen till den andra, i n. och s. De kallas äfven *middagslinier*.

Alla meridianer äro lika långa. De äro halfcirklar och delas derföre blott i 180 grader. Man räknar på jorden 360 (hufvud-) meridianer.

31. *Första meridianen* kallas den, som är dragen öfver ön *Ferro* i Afrika. Den afdelar jorden i tvänne hälfter, *Östra* och *Vestra Halfklotet*.

32. *Parallelcirklarne* äro linier, som tänkas dragna rundt omkring jorden, i ö. och v., i jemnbredd (parallelt) med eqvatorn.

Man räknar på jorden 180 (hufvud-) parallelcirklar. Eqvatorn är större än hvar och en af parallelcirklarne, hvilka äro allt mindre, ju närmare de dragas till polerna. Parallelcirklarne delas likasom eqvatorn i 360 grader; äfven dessa förminskas i samma mån som parallelcirklarne. En grad af eqvatorn är 15 geogr. mil, men graden af den parallelcirkel, som drages t. ex. på 40 graders afstånd från eqvatorn, är endast 11 $\frac{1}{2}$ mil, och på 70 graders afstånd föga öfver 5 mil.

33. En orts *Longitud* eller *längd* är dess afstånd mot öster från första meridianen. En orts *Latitud* eller *bredd* är dess afstånd från eqvatorn mot norr eller mot söder. Latituden kallas äfven *Polhöjd*.

En orts latitud är antingen *nordlig* eller *sydlig*. Nordpolen t. ex. ligger under 90 graders nordlig bredd (90° n. br.) eller 90° n. om eqvatorn; sydpolen likaså under 90° sydlig bredd (90° s. br.) eller på lika stort afstånd mot s. från eqvatorn.

34. Den meridian, som drages öfver en ort, angifver dess longitud. Parallelcirklarne utvisa på samma sätt orters latitud.

T. ex. ett ställe på jorden, som genomskäres af 50:de meridianen och af 70:de parallelcirkeln n. om eqvatorn, säges ligga under 50 graders longitud (50° long.) och 70 graders nordlig latitud (70° n. lat.). — Geografiska läget af Helsingfors är 60° 10' n. lat. och 42° 37' 30'' long., det är: under en parallelcirkel, dragen 60° 10' n. om eqvatorn och en meridian 42° 37' 30'' ö. om Ferro. — Hvilka hafsvikar på jorden ligga omkr. 40° n. lat.? Hvilka öar under 160° long.?

35. *Vändkretsarne* eller *Tropikerna* äro tvenne parallelcirklar, dragna $23\frac{1}{2}^{\circ}$ på hvar sin sida om eqvatorn.

Norra Vändkretsen kallas äfven *Kräftans* och den *Södra: Stenbockens Vändkrets*.

Vändkretsarne äro dragna öfver de punkter af jordytan, hvilka vid Vår- och Höstdagjemningen belysas lodrätt af solens strålar. Namnet *Vändkretsar* härledes deraf, att jorden efter dessa tidpunkter vänder sig från den ena lutningen mot solen till den andra.

36. *Polcirklarne* äro två parallelcirklar, dragna $23\frac{1}{2}^{\circ}$ från hvar sin af polerna.

Norra Polcirkeln är dragen $23\frac{1}{2}^{\circ}$ s. om nordpolen och *Södra Polcirkeln* $23\frac{1}{2}^{\circ}$ n. om sydpolen.

37. Genom vändkretsarne och polcirklarne afdelas jordytan i *fem Zoner* (bälten) eller trakter.

38. Den *Heta Zonen* (tropikländerna) är belägen omkring eqvatorn mellan Vändkretsarne.

I tropikländerna råder den största hetta, emedan solens strålar falla helt och hållet eller nästan lodrätt öfver denna del af jorden. — Endast tvenne årstider finnas: en torr och en regnig. Dag och natt äro nästan hela året lika långa.

39. De båda *Tempererade Zoner*na ligga mellan vändkretsarne och polcirkeln.

Norra Tempererade Zonen omgifves af Kräftans vändkrets och norra polcirkeln, *Södra Tempererade Zonen* af Stenboc-kens vändkrets och Södra polcirkeln.

Solen skiner aldrig lodrätt öfver de tempererade zonerna. Värmen derstädes är derföre måttlig (tempererad). Fyra årstider omvexla regelbundet, men äro motsatta i hvardera zonen.

40. De båda *Kalla Zoner*na inneslutas af hvar sin polcirkel.

Nordpolen ligger midt i den *Norra* och Sydpolen midt i den *Södra Kalla Zonen*.

Solstrålarne falla snedast öfver dessa delar af jorden. Deraf den odrägliga kölden i de kalla zonerna. Hvardera polen är vexelvis under ena hälften af året helt och hållet vänd från solen, under andra hälften ständigt solbelyst. Natten varar derföre vid polerna 6 månader, dagen lika länge. — I trakter längre bort från polerna omvexla dag och natt of-tare. — Tvenne årstider finnas: kort sommar och lång vinter.

Fysiska Geografin.

Inledning.

1. *Jordens yta* utgör öfver 9 millioner kvadratmil (9,282,000 □mil). Största delen, nära *tre fjerdedelar* deraf, är betäckt af *Vatten*, och något öfver *en fjerdedel* består af *Land*.

En kvadratmil är en fyrkant, som har hvarje sida en mil lång.

2. *Kontinenter* eller *Fasta Land* kallas jordens största, sammanhängande landsträckor.

På jorden finnas tre kontinenter: i östra halfklotet *Gamla Verlden* och *Nya Holland*, i vestra halfklotet *Nya Verlden*.

3. *Verlds-oceanen* eller *Verldshafvet* kallas det stora, sammanhängande vatten, som omflyter allt land på jorden.

I. *)

4. *Haf* och *Oceaner* äro hufvuddelar af den stora verldsoceanen.

Hafvets yta är sällan fullkomligt lugn. *Vågor* uppdrivas der af storm och vind. Af andra orsaker uppkomma mångestädes *hafs-strömmar*, hvilka genomstryka hafven i egna riktningar, oberoende af hvarje vind. *Hafs-hvirflar* uppstå, der hafsströmmar mötas, eller der de slå mot klippor och skär.

Ebb och *Flod* är hafsvattnets regelbundna fallande och stigande 2 gånger i dygnet.

5. *Hafsvik*, *Vik* är en del af hafvet, som intränger i landet och deraf omgifves på flera sidor.

*) De romerska siffrorna hänvisa till de särskilda afdelningarna inom hvarje verldsdel i den följande namnförteckningen.

Bugt är en vik med bred öppning mot hafvet. *Fjord* är en mindre vik. *Innanhaf* omslutas på alla sidor af land och förenas blott genom smala sund med andra vatten.

II.

6. *Sund* är ett smalt vatten, som förenar två större vatten och åtskiljer två land.

Ett långt och bredt sund kallas stundom äfven *Kanal*.

III.

7. *Halfö* är ett landstycke, som på en sida sammanhänger med fasta landet, men på alla öfriga sidor omflytes af vatten.

Landtunga kallar man en lång, mycket smal halfö.

IV.

8. *Landtudde* eller *Kap* är yttersta spetsen af ett i hafvet utskjutande landstycke.

V.

9. *Näs* kallas en smal landsträcka, som förenar tvenne större land och åtskiljer två vatten.

VI.

10. *Ö* är ett land, som på alla sidor omflytes af vatten.

Smärre öar kallas *holmar*; klippiga holmar kallas *skär*. — *Ögrupp*, *öflock*, *arkipelag* är en samling af flera närliggande öar. *Skärgård* är en grupp af holmar och skär.

VII.

11. *Slätt* kallar man ett land, som icke har några större ojemnheter.

12. *Öken* är en torr, ofruktbar och öde slätt. — *Oaser* kallas fruktbara ställen i en öken.

13. *Stepp* kallas en vattenfattig och skoglös, men gräsrik slätt. — *Hed* är en torrare och nästan ofruktbar slätt.

VIII.

14. *Kullar, Backar* äro de lägsta ojemnheter på jordytan. Större höjder kallas *Berg* och *Fjellar*, de högsta (öfver 6000 fot): *Alper*.

Bergens höjd beräknas vanligtvis från hafvets yta (*absolut höjd*), icke från bergets fot (*relativ höjd*). Höjden angifves oftast i fotmått. Så är t. ex. höjden af Wuokatti 1200 fot (1200'), af Mont Blanc 14,780' och af Dawalaghiri 26,340' öfver hafvet.

15. *Bergsrygg* eller *Bergskedja* är en sammanhängande sträcka af berg. Lägre höjdsträckor kallas *Åsar, Landthöjder*.

Bergarm är en mindre bergskedja, som utgrenar sig från en större. En *Bergknut* eller *Bergstock* bildas, der flera bergarmar sammanstöta. — *Bergstoppar, Bergspetsar* äro bergens högsta punkter.

16. En fördjupning mellan höjder eller berg kallas *Dal*; en liten dal: *däld*; en kort och smal: *kjusa*. — *Bergpass* är en kort och trång kjusa, som tvärt afskiljer tvenne berg.

17. Ett *Lågländ* ligger lika lågt som, eller föga högre än hafvets yta. Ett *negativt lågländ* ligger lägre än hafsytan.

16. Ett *Högländ* ligger minst 500' öfver hafvets yta. *Bergland* eller *Alpland* är ett mycket bergigt högländ. Ett slätt och jemnt högländ kallas *Högslätt*.

IX.

19. Genom regn, snösmältningar på bergens sluttningar samt ur källor i jorden uppkomma inuti landet dels stillastående, dels rinnande *Vattendrag*.

20. Ett stillastående vattendrag, som på alla sidor omgifves af land, kallas *Insjö* eller ock blott *Sjö*;

ett mindre dylikt: *Träsk*; ett grundt och sumpigt: *Kärr* eller *Moras*.

Många sjöar utgjuta sig genom floder eller stå i förening med andra vattendrag; andra hafva intet aflopp.

X.

21. De största rinnande vattendrag kallas *Flo-*
der, *Elfvar*, *Strömmar*; de mindre *Åar*; de minsta
Bäckar.

En *hufvudflod* utgjuter sig i hafvet. *Bifloder*, *flodarmar* äro de, som utfalla i någon hufvudflod. — En flods *källa* kallas det ställe, der floden upprinner eller begynner. Ofta bildas floder af flera *käll-armar*, som sammanflyta. — Många floder dela sig vid *myrningen* eller *utloppet* i flera *utlopps-armar* och bilda derigenom ett ölikt mynningsland, som kallas *Delta-land*. — *Vattenfall* och *Forsar* uppstå, der floder störta sig ner för branter eller sluttningar.

XI.

22. Jordens *inre* är icke bekant för oss. Det består sannolikt af jord- och stenmassor, vatten, eld och ihåligheter.

23. Den eld, som bor i jordens djup, har ofta förorsakat *Jordbäfningar* och utbryter ännu mångenstädes ur *Vulkaner* eller eldsprutande berg.

Äfven *heta källor*, som uppvälla ur jorden, vittna om en underjordisk eld.

XII.

24. Den luft, som omgifver jorden, kalla vi jordens *Atmosfer* eller *luftkrets*.

Menniskan, djuren och vexterna inandas denna luft. Den är ett nödvändigt vilkor för deras lif. — Luftkretsen deltagger i jordens rörelse.

25. Närmast jorden är atmosfären varmast och tjockast. Ju högre man kommer upp öfver jordytan, desto tunnare och kallare blir luften. Den aftager

slutligen helt och hållet och öfvergår i den tomma rymden.

Då man stiger uppför höga berg, erfar man huru luften småningom blir tunnare. Vid en viss höjd är den otillräcklig för vår inandning. Den blir slutligen iskall. All vextlighet afstannar. Bergen betäckas der af aldrig smältande is och snö.

26. *Snögränsen* är den linie, ofvanför hvilken all vextlighet upphör och den eviga snön begynner.

I varma länder ligger snögränsen mycket högre än i de kalla. På några ställen nära eqvatorn viddtager den först vid 14,000 fots höjd. Nära polerna är snögränsen invid sjelfva jordytan.

XIII.

27. *Klimat* eller *Luftstreck* kallar man luftens beskaffenhet i ett land, eller den grad af värme och köld, fuktighet och torrhet som derstädes är rådande.

28. Ju närmare till eqvatorn en ort är belägen, desto varmare och mildare är vanligtvis dess klimat.

Af det föregående (pag. 13) känna vi redan hufvudsakerna till den olika värmefördelningen i jordens fem zoner.

29. *Orters egen beskaffenhet* och naturliga läge inverka likväl äfven på deras klimat.

I kusttrakter och på öar råder i allmänhet ett blidare och fuktigare klimat; de inre delarne af fasta landet hafva deremot vanligtvis heta och torra somrar och stränga vintrar. Man skiljer därför mellan *hafsklimat* och *kontinental-klimat*. — Stora skogar, vidsträckta kärr och moras och framför allt ett högt och bergigt läge göra klimatet hårdt och kallt. Odlade och bebodda trakter äro alltid mera varma. — Äfven af de vindar, som herrska i ett land, beror mångestädes luftstreckets beskaffenhet.

XIV.

30. De natur-alster, hvilka jorden frambringar, bilda tre hufvudklasser eller riken: *Djur-riket*, *Vext-riket* och *Sten-riket*.

31. Olikheten i länders klimat förorsakar äfven en olikhet i deras naturalster.

Den *Varma Zonen* framalstrar de skönaste och mångfaldigaste produkter: de dyrbaraste stenar och metaller, de yppigaste vexter och de herrligaste frukter, de största och de finaste trädslag, de ädlaste djur. — Längre bort från eqvatorn aftager vextliffvets rikedom småningom. De *Tempererade Zoner*na frambringa mindre sällsynta metall-, vext- och djur-arter. I de *Kalla Zoner*na alstrar jorden endast sparsamt nödvuxna buskvexter och plantor, slutligen endast lafvar och mossor. Högst upp vid polerna höljes jorden af evig snö och is, som undertrycker allt lif.

32. *Menniskan* är det herrligaste bland djuren, den fullkomligaste af alla skapade varelser på jorden. — *Menniskornas* kringspredning kring jordens länder, deras olika boningsplatser, inrättningar, seder och lefnadssätt beskrifvas i den *Politiska Geografin*.

Finland.

Suomi.

Vidd: 6,844 geogr. kvadratmil.

Gränisar: i n. till Norige, längs Tenojoki och en del af Lappmarkens berg,

i v. till Sverige, längs Muonio- och Tornio-elf, samt till Bottniska Viken.

i s. till Finska Viken.

i ö. till Ryssland, längs Rajajoki, Ladoga och styckevis Maanselkä.

Hafsvikar.

Bottniska viken.

Finska viken.

Wiborgska viken.

Sund.

Qvarken.

Delet.

Skiftet.

Ålands haf.

Landtuddar.

Bottniska viken:

Sideby udde.

Wärknäs udde.

Finska viken:

Hangöudd, Hankoniemi.

Porkkala udde.

Öar.

Bottniska viken:

Karlö, Hailuoto.

Åländska öarne:

• Åland, Ahvenanmaa.

*Kumlunge.

*Föglö.

Finska viken:

Åbo skärgård:

*Korpo.

*Nagu.

* Kan af nybörjaren bortlemnas.

*Kimito.

Hogland, Suurisaari.

**Bergsryggar
och Bergstoppar. *)**

Aavasaksa (747').

Ounas-selkä.

Peldoivi (2000').

Mutkevaara.

Suola-selkä.

Maanselkä.

Kainunselkä.

Wuokki.

Wuokatti (1200').

Suomen selkä.

Salpaus-selkä.

Satakunnan selkä.

Hämeen selkä.

Savon selkä.

Karjalan selkä.

Insjöar. **)

Enara träsk, Inarajärvi.

*) Enligt "Ny lärobok i Nutidens Geografi. Femte omarbetade upplagan. Åbo 1858."

**) Siffertalen äro desamma, med hvilka sjöarna betecknas på den 1851 utkomna skolkartan öfver Finland.

Kemi träsk, Kemijärvi.

Simojärvi.

Uleå träsk, Oulunjärvi.

Lappajärvi.

Vestra Tavastländska vattnen:

Längelmävesi, 7. } förenas gen.
Roine, 5. } Kaivanto-
kanal.

Mallasvesi, 4.

Wanajavesi, 3.

Keurunselkä.

Näsijärvi, 1. } förenas genom
Pyhäjärvi. } Tampereen-
koski.

Kulovesi.

Kyrösjärvi.

Kyrönkoski, Kyrö fors.

Östra Tavastländska vattnen:

Keitele, 12.

Päijäne.

Puolavesi.

Savolaks-Karelska vattnen:

Kallavesi, 20.

Haukivesi, 26.

Pielisjärvi.

Pyhäselkä.

Höytiäinen.

Orivesi.

Puruvesi, 24.

Pihlajavesi, 25, utfaller genom

Puumala sund i

Saima.

Ladoga.

Floder.**Bottniska viken:**

Tornio elf.

v. Muonio elf.

Kemi elf, ur Kemijärvi.

h. Ounasjoki.

Simo elf, ur Simojärvi.

Ijo elf.

Uleå elf, ur Oulunjärvi.

Pyhäkoski.

Siikajoki.

Pyhäjoki.

Kalajoki.

Esse å, ur Lappajärvi.

Lappo eller Ny-Karleby å.

Kyrö elf.

Kumo elf, ur Kulovesi.

Aura å, Aurajoki.

Finska viken:

Wanda å.

Borgå å.

Kymmene elf, Kymijoki, ur

Päijäne.

Anjala vattenfall.

Högfors.

Systerbäck, Rajajoki.

Ladoga:

Wuoksen, ur Saima.

Imatra.

Pyhäselkä:

Pielis elf, ur Pielisjärvi.

Län.

Uleåborgs och Kajana län.

Wasa län.

Tavastehus län.

Åbo och Björneborgs län.

Nylands län.

Wiborgs län.

S:t Mickels län.

Kuopio län.

Landskap.

Österbotten, Pohjanmaa.

Tavastland, Hämeenmaa.

Satakunta.

Egentliga Finland, Warsi-
nais Suomi.

Åland, Ahvenanmaa.

Nyland, Uusimaa.

Karelen, Karjala.

Savolaks, Savonmaa.

Lappmarken, Lapinmaa.

Städer.

1. Uleåborgs och Kajana Län.

Torneå, Tornio. } vid Bott-
 Uleåborg, Oulu. } niska
 Brahestad, Raahe. } viken.
 Kajana, Kajaani, nära U-
 leå träsk.

2. Wasa Län.

Gamla Karleby, }
 Kokkola. }
 Jakobstad, Pietar- }
 saari. }
 NyKarleby, Joen- } vid
 suu. } Bottni-
 Wasa, Waasa. } ska
 Kristinestad, Ri- } viken.
 stiina. }
 Kaskö, Kaskinen. }
 Jyväskylä, vid Päijäne.

3. Tavastehus Län.

Tavastehus, Hämeenlin-
 na, nära Wanajavesi.

4. Åbo och Björneborgs Län.

Tammerfors, Tamperi.
 Björneborg, Pori, vid Ku-
 mo elf.
 Raumo, Rauma.
 Nystad, Uusi kau-
 punki.
 Nädendal, Naantali.
 Åbo, Turku, vid Aurajoki.
 Åland. Mariehamn.

5. Nylands Län.

Ekenäs, Tammisaari.
 Helsingfors, Helsinki.
 Sveaborg, Wiapori.
 Borgå, Porvoo.
 Lovisa, Loviisa.

6. Wiborgs Län.

Fredrikshamn, Hamina.
 Willmanstrand, Lap-
 peenranta, vid Saima.
 Wiborg, Wiipuri, vid Wi-
 borgska viken.
 Kexholm, Käkis- } vid La-
 salmi. } doga.
 Sortavala.

7. Kuopio Län.

Joensuu, vid Pielis elfs utlopp.
 Kuopio, vid Kallavesi.

8. S:t Mikels Län.

Nyslott, Savonlinna, vid
 Pihlajavesis och Haukivesis
 förening.
 S:t Mickel, Mikkeli, vid
 en Saima vik.
 Heinola, vid Jyränkö ström.

Österbotten.

Tavastland.

Satakunta.

Egentliga
Finland.

Åland.

Nyland.

Savo-
laks.

Karelen.

Savolaks.

Verldsdelarne.

Jordens fasta land består af fem *Verldsdelar*:

Europa.

Asien.

Afrika.

Amerika.

Australien eller *Polynesien.*

Bland verldsdelarne är Asien störst, dernäst Amerika, Afrika, Europa; den minsta af alla är Australien.

Verldshafven.

Verlds-oceanen indelas-i fem hufvuddelar eller *Verldshaf*:

Stora Oceanen eller *Stilla Hafvet.*

Atlantiska Hafvet.

Indiska Hafvet.

Norra Ishafvet.

Södra Ishafvet.

Europa.

Vidd: 170,000 kvadratmil.

Omgifves: i n. af N. Ishafvet.

i v. af Atlantiska hafvet och dess vikar.

i s. af Medelhafvet.

Sammanhänger: i ö. med Asien.

I. Haf och Hafs vikar.

Norra Ishafvet.

Hvita hafvet.

Dvina-viken.

Onéga-viken.

Kantalahti.

Waranger-fjord.

Tana-fjord.

Atlantiska hafvet.

Nordsjön.

Zuyder-Zee (Söjder-Se).

Skager-Rack.

Kattegat.

Lijm-fjorden.

Östersjön.

Bottniska viken.

Finska viken.

Lifländska eller Riga-
viken.

Kurische Haff.

Frische Haff.

Stettiner Haff.

Irländska sjön.

Bristólviken.

Kanalen eller La Manche.

Franska bugten eller Bis-
caya-viken.

Medelhafvet.

Lyonska bugten.

Genua-bugten.

Tyrrhenska hafvet.

Joniska hafvet.

Tarento-viken.

Adriatiska hafvet.

Lepanto-viken.
 Arkipelagen eller Egeiska hafvet.
 Saloniki-viken.
 Marmara-sjön.
 Svarta hafvet.
 Asowska sjön.

II. Sund.

Kalmar sund.
 Öresund.
 Stora Belt.
 Lilla Belt.
 Pas de Calais.
 Nord-kanalen.
 Sankt Georgs kanal.
 Gibraltar-sundet.
 Bonifacio-sundet.
 Messinska sundet.
 Hellesponten eller Sundet vid Dardanellerna.
 Bosporen eller Konstantinopolitanska sundet.
 Krimiska sundet.

III. Halföar.

Kánin.
 Lappska halfön.
 Skandinaviska halfön.
 Jutland.

Bretagne.
 Pyreneiska halfön.
 Italien.
 Kalabrien.
 Apulien.
 Istrien.
 Grekiska halfön.
 Morea, fordom Peloponnesus.
 Krim.

IV. Landtuddar.

N. Ishafvet.

Kap Kánin.
 Swätoi Noss.
 Nord-Kyn, Europas nordligaste landfasta udde.
 Nord-Kap.

Nordsjön.

Staat-udden.
 Lindesnäs.

Östersjön:

Falsterbo-udden.

Riga-viken:

Domesness.

Skagerrack:

Skagens udde.

Atlantiska hafvet:

Kap Lándsend.
 Kap de la Hague.
 Kap Ortegal.
 Kap Finisterre.

Kap de la Roca, Europas vestligaste udde.

Kap San Vincent.

Kap Tarifa, Europas sydligaste udde.

Medelhafvet:

Kap de la Nao.

Kap Passaro.

Kap Spartivento.

Kap Leuca.

Kap Matapan.

Kap Malea.

Kap Kolonna.

V. Näs.

Korinthiska näset.

Krimiska näset.

VI. Öar och Ögrupper.

N. Ishafvet.

Spetsbergen.

Nóvaja Semljá.

Mageröe.

Lofodden-öarne.

Östersjön:

Dagö.

Ösel.

Gottland.

Öland.

Danska öarne:

Sjælland.

Fyen.

Langeland.

Femern.

Laalland (Lålland).

Falster.

Möen.

Bornholm.

Atlantiska hafvet:

Brittannien.

Irland.

Wight (Oeit).

Norrmanniska öarne:

***Jersey (Djersi).**

***Guernsey (Gernsi).**

***Aurigny.**

Scilly-öarne.

Anglesea (Eng'lsi).

Man (Män).

Hebriderne.

Orkney-öarne.

Shetländska öarne.

Fär-öarne.

Island.

Medelhafvet:

Pityusiska öarne:

Iviza.

Formentera.

Baleariska öarne:

Mallorca (Maljorka).

Menorca.

Sardinien.

Corsica.

Elba.

Lipariska öarne.

Stromboli.

Sicilien.

Malta.

*Gozzo.

*Comino.

Adriatiska hafvet:

Dalmatiska öarne.

Medelhafvet:

Joniska öarne:

*Korfu.

*Paxo.

*Santa Maura.

*Theaki, fordom Ithaka.

*Cefalonia.

*Zante.

*Cerigo.

Kandia, fordom Kreta.

Arkipelagen:

Cykladerna:

*Paros.

*Naxia, fordom Naxos.

*Andros.

Negroponte, fordom Eubea.

Stalimene, fordom Lemnos.

VII. Slätter.

Ost-Europeiska slätten.

Nord-Tyska slätten.

Nederländerna.

Lombardiska slätten.

VIII. Bergsryggar och Bergstoppar.

Ural-bergen.

Kölen eller Norska fjell-
ryggen:

Sulitelma.

Dovrefjeld.

Snöhättan.

Langefjeld.

Skagestöl-Tind.

Dalfjellet.

Waldai eller Alauniska landt-
höjden.

Karpatherna.

Sudeterna.

Mähriska bergen.

Böhmerwald.

Riesengebirge.

Erzgebirge.

Fichtelgebirge.

Thüringerwald.

Harzgebirge.

Schwarzwald.

Vogeserna.

Jurabergen.

Ardennerna.

Côte d'Or.

Cevennerna.

Pyreneerna.

Mont Perdu.

Mont Maudit eller Mala-
detta.

Asturiska bergen.

Iberiska bergen.

Sierra Guadarrama.
 Sierra d'Estrella.
 Sierra de Toledo.
 Sierra Morena.
 Sierra Nevada.
 Apenninerna.
 Alperna.
 Sjö-Alperna.
 (Vestra Alperna:)
 *Kottiska Alperna.
 Monte Viso.
 *Grajiska Alperna.
 Mont Cenis.
 Mont Blanc.
 (Schweizer-Alperna:)
 *Penniniska Alperna.
 *Stora St. Bernhard.
 Mont Rosa.
 *Lepontiska Alperna.
 Simplon-passet.
 St. Gotthard.
 *Berner Alperna.
 *Jungfrau.
 *Finster-Aarhorn.
 *Rhetiska Alperna.
 Ortles-Spitze.
 (Östra Alperna:)
 *Noriska Alperna.
 Gross-Glockner.
 *Karniska Alperna.
 *Juliska Alperna.
 Dinariska Alperna.

Balkan-bergen.
 Pindus.
 Olympus.
 Parnassus.
 Passet vid Thermopylae.

(På Brittannien:)

Wales-bergen (Oehls-b.).
 Peak-bergen (Pik-b.).
 Pentland-bergen.
 Grampian-bergen.

(Vulkaner:)

Hekla.
 Vesuvius.
 Etna.

IX. Insjöar.

Imandra.
 Ladoga.
 Onéga.
 Ilmen.
 Peipus.
 Hornafvan.
 Storsjön.
 Siljan.
 Hjelmaren.
 Mälaren.
 Wettern.
 Wenern.
 Boden-sjön.
 *Vierwaldstädersjön.
 *Zürichersjön.
 *Neufchatelsjön.

Genfer-sjön.

*Lago Maggiore (L. Madjore).

*Lago di Como.

*Lago d'Iseo.

*Lago di Garda.

*Lago di Perugia.

Bálaton eller Platten-sjön.

Fertö eller Neusiedler-sjön.

Okrida-sjön.

Kaspiska hafvet.

X. Floder.

N. Ishafvet:

Petschóra, från Ural.

Mesén.

Dvina, uppkommer genom käll-
armarne Wytschegda och
Suchóna.

Onéga.

Patsjoki, ur Enara Träsk.

Tana elf.

Kattegat:

Glommen.

h. Lougen.

Götha elf ur Wenern, som upptager

Klar-elfven.

Östersjön:

Motala elf.

Bottniska viken:

Dal-elfven, ur Siljan.

Ljusne elf.

Indals elf, ur Storsjön.

Ångerman elf.

Ume elf.

Skellefte elf, ur Hornafvan.

Pite elf.

Lule elf.

Kalix elf.

Ladoga:

Swir, ur Onega.

Wolchow, ur Ilmen.

Finska viken:

Neva, ur Ladoga.

Naróva, ur Peipus.

Riga-viken:

Düna, fr. Waldai.

Östersjön:

Niemen eller Memel, fr. Waldai.

Pregel.

Weichsel, fr. Karpatherna.

h. *San.

Bug.

v. *Piliça (Piliza).

Oder, fr. Sudeterna.

h. Wartha.

v. *Neisse.

Trave.

Nordsjön:

Elbe, fr. Riesengebirge.

h. *Havel.

v. *Spree.

v. Moldau, fr. Böhmerwald.

*Eger.

Weser, uppkommer af

Werra och Fulda.

Ems.

Rhen, fr. St. Gotthard, genomflyter Bodensjön, och bildar utloppsarmarne Rhen, Leck, Waal och Yssel.

h. Neckar.

Main.

v. Aar.

Mosel.

Maas eller Meuse, fr. Côte d'Or.
Schelde.

Thames (Tems).

Humber, bildas af

Trent och Ouse.

*Tweed (Twid).

Forth.

Tay (Tä).

Nord-Kanalén:

*Clyde (Kleid).

Bristol-viken:

Severn.

Atlantiska hafvet:

Shannon.

La Manche:

Somme.

Seine, fr. Côte d'Or.

Marne.

Biscaya-viken:

Loire, (la), fr. Sevennerna).

h. Loir (le).

Sarthe.

Mayenne.

v. Allier.

Cher.

Vienne.

Garonne, vid utloppet Gironde, fr. Pyreneerna.

h. Tarn.

Lot.

Dordogne.

Atlantiska hafvet:

Minho (Minjo).

Duero eller Douro.

Mondego.

Tajo.

Guadiana.

Guadalquivir.

Medelhafvet:

Segura.

Ebro.

Rhône, fr. St. Gotthard, genomflyter Genfer-sjön.

h. Saone (Sån), fr. Côte d'Or.

v. *Isère.

*Durance.

Arno.

Ombrone.

Tiber.

Adriatiska hafvet:

Po, fr. Monte Viso.

h. *Tanaro.

v. *Ticino, ur Lago Maggiore.

*Adda, ur L. di Como.

*Oglio (Oljo), ur L. d'Iseo.

*Mincio, ur L. di Garda.

Adige eller Etsch.

*Brenta.

*Piave.

Drino, ur Okrida-sjön.

Vojussa, fr. Pindus.

Egeiska hafvet:

Salambria.

Vardar.

Karasu.

Maritza.

Svarta hafvet:

Donau, fr. Schwarzwald.

h. *Iller.

*Lech.

*Isar.

*Inn.

Drau eller Drave.

Sau eller Save.

Morava.

v. Theiss.

Aluta.

Sereth.

Pruth.

Dniester.

Bug.

Dnieper, fr. Waldai.

h. *Berésina.

v. *Desná.

Asowska sjön:

Don.

h. *Donetz.

Svarta hafvet:

Kubán.

Kaspiska hafvet:

Terek.

Kumá.

Wolga.

h. Oká.

v. *Moskwá.

v. *Tverzá.

Káma.

Ural-floden.

Asien.

Vidd: 883,000 kvadratmil.

Omgifves: i n. af N. Ishafvet.

i ö. af Stilla hafvet.

i s. af Indiska hafvet.

i v. af Röda hafvet, Medelhafvet och dess vikar.

Sammanhänger: i v. med Afrika.

I. Haf och Hafsvikar.

Norra Ishafvet.

Kariska hafvet.

Obi-viken.

Stora Oceanen eller Stilla
hafvet.

Kamtschatka-hafvet.

Ochotska hafvet.

Japanska hafvet.

Ho-ang-hai eller Gula haf-
vet.

Kinesiska hafvet.

Tonkin-viken.

Siam-viken.

Indiska hafvet.

Bengaliska viken.

Persiska viken.

Aden-viken.

Arabiska viken eller Röda
hafvet.

Medelhafvet.

Arkipelagen eller Egeiska
hafvet.

Marmara-sjön.

Svarta hafvet.

II. Sund.

Behrings sund.

Makassar-sundet.

Sunda-sundet.

Malakka-sundet.

Palks sund.

Ormus-sundet.

Bab-el-Mandeb.

Hellesponten eller Sundet vid
Dardanellerna.

Bosporen eller Konstantino-
politanska sundet.

Krimiska sundet.

III. Halföar.

Tschukótska halfön.
 Kamtschatka.
 Korea eller Kaoli.
 Östra Indiska halfön.
 Kambodja.
 Malakka.
 Vestra Indiska halfön eller
 Hindostan.
 Arabien.
 Mindre Asien eller Anadoli.

IV. Landtuddar.**N. Ishafvet:**

Kap Taimura, Asiens nordliga-
 ste udde.
 Ost-Kap, Asiens östligaste udde.

Stilla hafvet:

Kap Lopatka.
 Kap Kambodja.
 Kap Romania, Asiens sydliga-
 ste udde.

Indiska hafvet:

Kap Comorin.
 Ras-el-Gad.

V. Näs.

Näset vid Suez.

VI. Öar.**N. Ishafvet:**

Nya Sibirien.

Stilla hafvet:

S:t Lorenz' ö.
 Aleútiska öarne.
 Kurilerna.

Japanska öarne:

Sachalin.

Jesso.

Nipon.

*Sikokf.

*Kiusu eller Ximo.

Lieu-kieu-öarne.

Kinesiska hafvet:

Taivan eller Formosa.

Hainan.

Mellan Stilla och Indiska hafvet:

Ostindiska öarne:

Filippinerna:

Luzon eller Manilla.

Palavan.

Mindanáó.

Molukkerna:

Gilolo.

Ceram.

*Amboina.

Stora Sunda-öarne:

Borneo.

Celebes.

Java.

Sumatra.

Små Sunda-öarne:

*Banka.

*Billiton.
 *Bali.
 ”Lombok.
 *Sumbava.
 Flores.
 Timor.

Indiska hafvet:

Nikobariska öarne.
 Andamanska öarne.
 Ceylon.
 Malediverna.
 Lakediverna.

Medelhafvet och Egeiska hafvet:

Cypern.
 Rhodus.

Sporaderna:

Samos.
 Kios.
 Mytilini, fordom Lesbos.

VII. Slätter. Öknar.

Sibiriska låglandet.
 Hög-Asiens slättland.
 Öknen Kobi eller Schamo.
 Ganges-slätten.
 Persiska salt-öknen.
 Syriska öknen.
 Arabiska öknen.

VIII. Berg.

Altai-bergen.
 Sajaniska bergen.

Daüriska bergen.
 Jablonnoi-bergen.
 Stanowoi-bergen.
 Kamtschatka-bergen.
 Bolor-Tag.
 Thian-Schan eller Himmels-
 berget.
 Bogdo-Oola.
 Kyen-lyen.
 Himálaya.
 Dawalaghiri (26,340').
 Tschamalari (26,250').
 Kinesiska bergen.
 Khing-khan-Oola eller Siol-
 ki-bergen.
 Vindhyan-bergen.
 Östra och Vestra Ghates-
 bergen.
 Suleiman-bergen.
 Zagrosch-bergen.
 Hindu-Khu.
 Elburs-bergen.
 Demavend.
 Armeniens berg.
 Ararat.
 Kara-Tag, fordom Taurus.
 Libanon.
 Antilibanon.
 Sinai-berget.
 Kaukasus.
 Elbrus.
 Kasbek.

IX. Insjöar.

Kaspiska hafvet.
 Arál.
 Balkasch.
 Saisan.
 Tschani.
 Baikal eller Heliga hafvet.
 Lop-nor.
 Terkiri.
 Zahreh.
 Urmia.
 Wan.
 Genezareth eller Galileiska
 sjön.
 Döda hafvet.

X. Floder.**N. Ishafvet:**

Ob, från Altai.
 v. Irtisch, genomflyter Sai-
 san.
 v. Tobol.
 Jenisei, fr. Sajaniska bergen.
 h. Angará eller Öfra Tun-
 guska, ur Baikal.
 Sten-Tunguska.
 Nedra Tunguska.
 Lena-floden.
 h. *Witim.
 *Olekma.
 Aldan.

v. *Wilui.

Jana.
 Indigirka.
 Kolyma.

Kamtschatka-hafvet:

Anadir.
 Kamtschatka-floden.

Ochotska hafvet:

Amúr eller Sachalin-Ula, upp-
 kommer af
 *Kerlun och Onon.
 h. *Sungari.

Gula hafvet:

Hoang-ho eller Gula
 Floden, } från
 Jang-tse-kiang eller } Kyen-
 Blåa Floden, } lyen.

Kinesiska hafvet:

Sikiang.
 Maykaung eller Kambodja-
 floden.

Menam eller Siam-floden.

Bengaliska viken:

Thalyan.
 Irravaddy eller Ava-floden.
 Buramputer, } från Himalaya.
 Ganges, }
 h. Djumna.
 Mahanuddy.
 Godavery.
 Kistnah.
 Kavery.

Arabiska hafvet:

Tapty.

Nerbudda.

Sind, fordom Indus, fr. Himalaya.

v. Pundjund eller Fem-
floden.

Persiska viken:

Tigris eller Degr. } Schat-el-
Euftrat eller Frat. } Arabi.

Döda hafvet:

Jordan, ur Genezareth.

Svarta hafvet:

Kisil-Irmak, fordom Halys.

Kaspiska hafvet:

Kur.

h. *Aras.

Aral-sjön:

Amu-Daria eller Djihon.

Sir-Daria.

Zareh-sjön:

Hilmend.

Lop-nor:

Yarkand eller Yerken.

A f r i k a.

Vidd: 550,000 kvadratmil.

Omgifves: i n. af Medelhafvet.

i v. af Atlantiska hafvet.

i ö. af Indiska hafvet, Aden-viken, Röda hafvet.

Sammanhänger: i ö. med Asien.

I. Haf och Hafsvikar.

Medelhafvet.

Sidra-viken eller Stora
Syrten.

Cabes-viken eller Lilla
Syrten.

Atlantiska hafvet.

Ethiopiska hafvet.

Guinea-bugten.

Indiska hafvet.

Aden-viken.

Arabiska viken eller Röda
hafvet.

II. Sund.

Gibraltar-sundet.

Mozambik-kanalen.

Bab-el-Mandeb.

III. Halföar.

Hela Afrika bildar en med
Asien sammanhängande
halfö.

IV. Landtuddar.

Medelhafvet:

Kap Bon.

Kap Spartel.

Atlantiska hafvet:

Kap Bojador.

Kap Verd eller Gröna Udden,
Afrikas vestligaste udde.

Kap Palmas.

Kap Formosa.

Kap Negro.

Goda Hoppets udde.

Kap Agulhas (K. Agúljas), Afri-
kas sydligaste udde.

Indiska hafvet:

Kap Corrientes.

Kap Delgado.
 Kap Guardafuí, Afrikas östli-
 gaste udde.

V. Näs.

Näset vid Suez.

VI. Öar.

Atlantiska hafvet:

Azorerna.
 Madeira.
 Porto Santo.
 Kanariska öarne:
 Ferro.
 Teneriffa.
 Kanaria.
 Kap Verdiska eller Gröna
 Udds öarne.
 Ascension.
 Sankt Helena.
 Guinea-öarne.
 Tristan da Cunhas ö (Tr. da
 Kunjas ö.

Indiska hafvet:

Madagaskar.
 Komoriska öarne.
 Amiranterna.
 Sehellerna.
 Maskarenerna:
 Mauritius eller Ile de
 France.
 Bourbon.

Kerguelens land.
 Sokotora.

VII. Öknar. Slätter.

Sahara-öknen.
 Libyska öknen.
 Sudans slättland.

VIII. Berg.

Atlas-bergen.
 Soudah-bergen.
 Harudsch-bergen.
 Libyska bergen.
 Mokattam-bergen.
 Habesch-bergen.
 Kumri- eller Mån-bergen.
 Lúpata-bergen.
 Kaplandets berg.
 Tafelberget.
 Nedra Guinea-bergen.
 Kong-bergen.
 Mandarra-bergen.
 Senegambiens berg.
 Pico de Teneriffa.

IX. Insjöar.

Tzana eller Dembea.
 Tzad.

Kuffua.

Maravi.

X. Floder.**Medelhafvet:**

Nil-floden, uppkommer af:

Bar-el-Azrek, ur Tzana, och

Bar-el-Abiad, fr. Kumri-bergen.

h. Takazzé eller Östra Nilen.

Atlantiska hafvet:

Senegal.

Gambia.

Joliba eller Niger-floden, fr. Kong-bergen.

Zaire eller Kongo.

Coanza.

Orange-floden eller Gariep.

Indiska hafvet:

Zambezé eller Kuama.

Quilimance.

Amerika.

Vidd: 668,000 kvadratmil.

Omgifves: i n. af N. Ishafvet.

i ö. af Atlantiska hafvet.

i s. af S. Ishafvet.

i v. af Stilla hafvet.

Norra Amerika. }
Södra Amerika. } sammanbindas af Panama-näset.

I. Haf och Hafsvikar.

Norra Ishafvet.

Atlantiska hafvet.

Baffins Bay.

Hudsons Bay.

Sankt Lorenz-viken.

Fundy-viken.

Chesapeak-viken (Tschéssapik-viken).

Mexikanska viken.

Campeche-viken.

Antilliska sjön eller Karai-
biska hafvet.

Honduras-viken.

Darien-viken.

Maracaybo.

Alla Helgons vik.

La Plata-viken.

St. Matthias-viken.

St. Georgs-viken.

Södra Ishafvet.

Stora Oceanen eller Stilla
hafvet.

Guayaquil-viken.

Panama-viken.

Kaliforniska viken.

San Francisco-viken.

II. Sund.

Behrings sund.

Barrows sund.

Davis' sund (Dévis-sundet).

Hudsons sund.

Magelhaens sund.

III. Halföar.

Melville.
 Labrador.
 Nya Braunschweig.
 Nya Skottland.
 Delaware (Délaoär).
 Florida.
 Yucatan.
 Patagonien eller Magelhaens
 land.
 Kalifornien.
 Aljaska.

IV. Landtuddar.**N. Ishafvet.**

Kap Prince Wales, Amerikas
 vestligaste udde.
 Barrows udde.

Atlantiska hafvet:

Kap Farewell (K. Färvell).
 Kap Charles.
 Kap Sable.
 Kap Cod.
 Kap Hatteras.
 Kap Catoche.
 Kap Gracias a Dios.
 Kap Olinda, Amerikas östliga-
 ste udde.
 Kap Fróward, Amerikas sydliga-
 ste udde.
 Kap Horn.

Stilla hafvet:

Kap Blanco.
 Kap St. Lukas.
 Kap Mendocino.

V. Näs.

Panama-näset.

VI. Öar.**N. Ishafvet:**

Nordliga Georgs-öarne.
 Melville.
 Nord-Devon.
 Baffins land.
 Grönland.

Hudsons Bay:

Southampton.

Atlantiska hafvet:

New-Foundland (Nju-Fundland).
 Antikosti.
 St. John.
 Kap Breton.
 Long-Island (L. Eiland).
 Bermudas-öarne.
 Vest-Indiska öarne:
 Bahama-öarne.
 Guanahani eller San Sal-
 vador.

Stora Antillerna.

Cuba.

Jamaica.

Hayti eller San Domingo.

Portorico.

Små Antillerna.

Guadeloupe.

Dominique.

Martinique.

Trinidad.

San Juan.

Maluinerna eller Falklands-
öarne.

Eldslandet.

Syd-Georgien.

Sandwichs land.

S. Ishafvet:

Sydliga Orkney-öarne.

Syd-Shetland.

Treenighets-landet.

Peters land.

Stilla hafvet:

Chilóe.

Juan Fernandez' öar.

Gallopagos eller Sköldpadd-
öarne.

Vancouvers ö.

Drottning Charlottas ö.

Prinsens af Wales ö.

Sitka.

Kodjak.

VII. Slätter.Mississippi-slätten (Savan-
nah's).Orinoco-slätten (Llanas [Lja-
nas).

Maranon-slätten (Bosques).

La Plata-stepperna (Pam-
pas).**VIII. Berg, Högslätter.**Anderna eller Cordilleras de
los Andes (Kordiljéras de
los Andes).

Cordilleras de Texas.

Sierra Madre.

Klipp-bergen.

Hafs-Cordillererna.

St. Elias-berget.

Landthöjden.

Alleghany-bergen.

Orinoco-bergen.

Brasiliens berg.

Perus' högslätt.

Nevada de Sorata,
(23,600').

Illimani (22,500').

Quito's högslätt.

Chimborazo (Tjimborasso).

Cotopaxi.
Bogota's högslätt.

IX. Insjöar.

Stora Björn-sjön.
Slaf-sjön.
Athapeskow.
Winipeg.
Skogs-sjön.
Canada-sjöarne:
Öfra sjön.
Michigan.
Huron.
Erie (Iri), bildar
Niágara vattenfallet vid
utloppet i
Ontario.
Nicaragua.
Lauricocha.
Titicaca.

X. Floder.

Stilla hafvet:
Rio Colorado.
San Francisco-floden.
Columbia eller Oregon-floden.
Athapeskow:
Athapeskow-floden.
Fredsfloden.
Slaf-sjön:
Slaf-floden, ur Athapeskow.

N. Ishafvet:

Mackenzie-floden (Mäckensi-fl.),
ur Slaf-sjön.
Kopparmine-floden.

Winipeg:

Saskatschawan.

Hudsons Bay:

Missinippi eller Churchill.
Nelson }
Severn } ur Winipeg.
Albany.

St. Lorenz-viken:

St. Lorenz-floden, ur Ontario.

Atlantiska hafvet:-

Connecticut.
Hudson-floden.
Delaware.
Susquehannah.
Potowmak.

Mexikanska viken:

Alabama, fr. Alleghany-bergen.
Mississippi.
h. Missouri, fr. Klippbergen.
h. *Yellowstone.
*Kansas.
Arkansas.
Röda floden.
v. Illinois.
Ohio (Oheio).
v. *Tennessee (Tennessi).
Rio Colorado.
Rio del Norte, fr. Klippbergen.

Karaibiska hafvet:
Magdalena.

Atlantiska hafvet:
Orinoco.

Maranon (Maranjon) eller Ama-
zon-floden, ur Lauricocha.

h. **Ucayale.**

Madeira.

Tapayos.

Xingu.

v. **Napo.**

Yapura.

Rio Negro.

Tocantines.

v. **Araguay.**

San Francisco.

Parana (Paranja) vid utloppet Rio
de la Plata, fr. Brasiliens
berg.

h. **Paraguay.**

v. **Uruguay.**

Rio Colorado.

Australien.

Vidd: 160,000 kvadratmil.

Omgifves: i n. och ö. af Stilla hafvet.

i s. af S. Ishafvet.

i v. af Indiska hafvet.

Fast Land.

Nya Holland.

Öar och Ögrupper.

Stilla hafvet:

Van Diemens land.

Nya Guinea.

Nya Brittannien.

Nya Irland.

Salomons öar.

Nya Hebriderna.

Nya Kaledonien.

Fidji-öarne.

Tonga eller Vänskaps-öarne.

Skeppar-öarne.

Cooks öar.

Sällskaps-öarne.

O-Tahiti (Otahéiti).

Pomutu eller Låga öarne.

Mendanas arkipelag (Mendan-
jas a.).

Påsk-ön.

Salaz y Gomez.

Kermandek-öarne.

Nya Seeland.

*Ihenomauvi.

*Poenamü.

Pelew-öarne (Pilju-öarne).

Karolinerna.

Marianerna eller Ladronerna.

Lord Mulgraves öar (L. Möll-
gräv's öar).

Marshalls öar.

Gilberts öar.

Sandwich's-öarne.

O-Waihi.

S. Ishafvet:

Wilke's land.

Viktoria-landet.

Haf och Hafsvikar.

Stora Oceanen eller Stilla
Hafvet.

Karpentaria-viken.

Indiska Hafvet.

Spencers vik.
Södra Ishafvet.

Sund.

Torres' sund.
Bass' sund.

På Nya Seeland:
Cooks sund.

Halföar.

Karpentarien.
Arnhems land.

Landtuddar.

Kap York.
Kap Wilson.

Berg.

Blå bergen.

Floder.

Indiska hafvet:
Murray-floden.
Svan-floden.
